ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

МАЙКӨТ САНДЫБАЙҰЛЫ

(1824-1902)

Майкөт Сандыбайұлы [өңдеу]

Уикипедия — ашық энциклопедиясынан алынған мәлімет

Майкөт Сандыбайұлы (1824, қазіргі Сарысу ауданы, Шабақты өзенінің бойы, Бестоғай алабы — 1902, Сарыарқа) — ақын.

Қаратау өңірінде туып-өсіп, оқып, білім алған. Сыр бойына, Жетісуға, Сарыарқаға аты шыққан. Сарысу ауданында тұратын туысы Д.Мұсаевтың дерегіне қарағанда, Арқада қайтыс болған Майкөтті сол Сарыарқа даласына халқы аманат етіп қойған. Кейін сүйегі Әулиеатаға үлкен құрметпен әкелініп, Сеңкібай қорғанына жерленген.

Майкөт Құлыншақ, Молда Мұса, Майлықожа, Сүйінбай, Бақтыбай, Түбек, Мәделіқожа, Бөлтірік, Құлмамбет, Қазанғап, т.б. ақындармен айтысқа түскен. Оның жан-жақты білімділігін, «кемейінен құс ұшырған алып» ақындығын Құлмамбет: «

> «...Ел жайын молда Майкөт білген екен»

», — деп жырға қосқан. Жамбыл Жабайұлы: «

> «Қаздай қалқып ерінбей, Өлең тердім жасымнан, Майкөт ақын, Құлмамбет, Орын берді қасынан»

»,-деп Майкөттті үлгі тұтқан. Әулиеатаға әдейі іздеп барып, Майкөттен «Көрұғлы» дастанын үйренген.

Майкөт қазақ қаһармандарын, солардың ішінде Өтеген батырды да жырға қосқан. Майкөтттің қасына еріп жүрген жыршы Сұлтанбек Аққожаевтың (1876 — 1965) орындауындағы «Алпамыс батыр» жыры (Майкөт жырлаған ең көлемді нұсқасы) жазып алынған. Майкөтттің «Саржан төреге айтқан жыры», «Сарыбай асында айтқан құттықтау толғауы», Құлмамбет, Қазанқап, Бөлтірікпен айтысы, тағы бірер туындысы сақталған. Алайда, өлеңдері мен жырларының, сондай-ақ, айтыстарының көбі ұмытылған яки жинастырылмаған.

Шығыстанушылар Майкөт жырының «Қисса Майкөт немесе қазақтардың мың жылдық тарихы туралы мың сөз» деген атпен орысша аударылған нұсқасын зерттеулеріне арқау еткен (В.В. Радлов, В.В. Бартольд, т.б.), Майкөтпен кездескен Ә.Диваевв оның қазақтың мыңжылдық тарихын өзінше жырлаған алып жыршы екендігін айтқан. Қырғыз ақыны Тоғолоқ Молдо (Байымбет Әбдірахманов, 1860 — 1942) «Қазақ ақындары» деген толғауында: «

> «Тоқпақта үлкен жиында, Майкөтті көрдім көзіммен... Қаршығадай түйілген, Өзі салдай

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

Әр істен жас күнінде аянбайсың,
Сүйеніп еш нәрсеге таянбайсың.
Бұл дүние бәрі жалған опасы жоқ,
Тоқталып кімге енді баяндасын?

Он бесте жарға ойнаған лақтайсың,
Тұп-тұнық жерден шыққан бұлақтайсың.
Байлық пен жарлылықты көңілге алмай,
Ағаш үйде жанатын шырақтайсың.

Жиырмада бақшаның бағындайсың,
Патшалардың алтыннан тағындайсың.
Өмірің өтер-кетер желдей соғып,
Өткен соң іздегенмен таба алмайсың...

Майкөт

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

Сіз бе еді ақын аға Майкөт деген,
Бір сөзі бір сөзінен қайта өтпеген.
Саңқылдап сарайыңнан өлең шықса,
Именіп өзге ақындар бәйпектеген.

Жамбыл

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

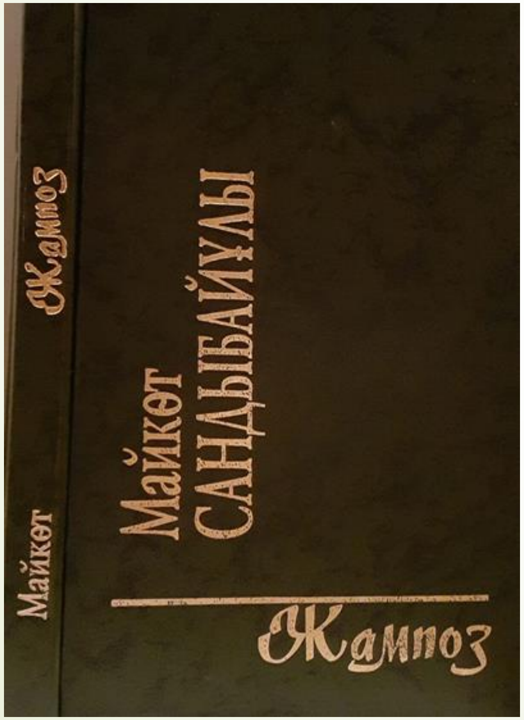

Майкөт Сандыбайұлы. Жампоз. Шығармалары / Құрастырған Аян Нысаналин, Серікбек Еркінбекұлы. Демеушілік жасаған Қуаныш Дәуренбеков. – Алматы: ҚАЗақпарат, 2004. – 220 бет.

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

Қаратау - менің мекенім,
Миуасын теріп жеп едім.
Айналайын, Қаратау,
Кереметі мол еді.
Балдырғаны білектей,
Бүлдіргені бүйректей,
Өрігі бар жүректей,
Бұғысы мен маралы
Шабынатын үлектей.

Алмасы бар аяқтай,
Жуасы бар таяқтай.
Арқары мен құлжасы
Жылқыдан шыққан саяқтай.
Бетеге мен жусаны
Көк мауыты бояқтай.
Жаужұмыры құмандай,
Сексеуілін жаққанда,
Кедейдің көңілі тынғандай.

Майкөт

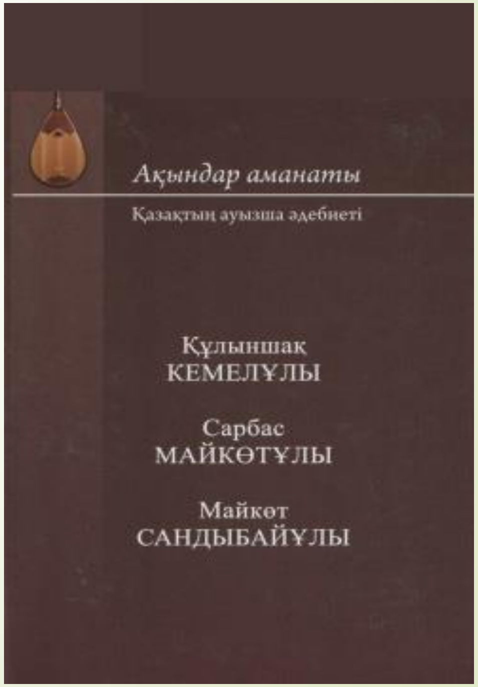

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

МАЙКӨТ САНДЫБАЙҰЛЫНЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚЫРЛАРЫ

- Ақын
- Суырыпсалма айтыс ақыны
- Жыршы
- Жырау
- Халық ауыз әдебиеті үлгілерін жинап, сақтаушы, насихаттаушы

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

МАЙКӨТ САНДЫБАЙҰЛЫ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ МҰРАСЫНЫҢ ЖАНРЛЫҚ ҚҰРАМЫ

- Өлеңдер
- Толғаулар
- Тәмсілдер
- Ақындық айтыстар
- Эпикалық дастандар

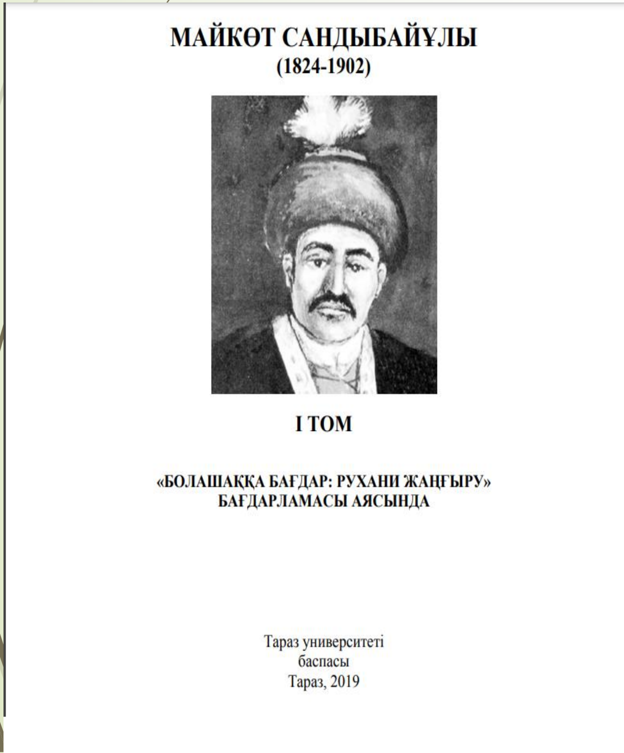

МАЙКӨТ САНДЫБАЙҰЛЫ
(1824-1902)

I ТОМ

«БОЛАШАҚҚА БАҒДАР: РУХАНИ ЖАҢҒЫРУ» БАҒДАРЛАМАСЫ АЯСЫНДА

Тараз университеті баспасы
Тараз, 2019

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

МАЙКӨТ САНДЫБАЙҰЛЫНЫҢ
АҚЫНДЫҚ АЙТЫСТАРЫНЫҢ КЕҢ ТАРАҒАН ҮЛГІЛЕРІ

- **Құлмамбет ақынмен айтысы**
- **Бөлтірік ақынмен айтысы**

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

МАЙКӨТ САНДЫБАЙҰЛЫНЫҢ

ЖЫРАУЛЫҚ ӨНЕРІНІҢ КЕҢ ТАРАҒАН ҮЛГІЛЕРІ

- **«Алпамыс батыр» эпосы**
- **«Қамбар батыр» эпосы**
- **«Шора батыр» («Кисса Нәрікбай-Шора») эпосы**
- **«Өтеген батыр» эпосы**

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

Айтыс өнерінің жүйрігі болып аты шыққан Біржан, Сара, Майкөт, Сүйінбай, Құлмамбет, Шөже, Жамбыл, Әсет, Ырысжан, Кемпірбай, Манат қыз, Түбек, Сабырбай, Тойбалалар - сол шаршы топтың алдындағы сөз жарыстарында жеңіс тәсілдерін үлкен орамды шеберлікпен қолдана білген ақындар.

М.О. Әуезов

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

«Жарты Меке» дейді жұрт
Әзірет Сұлтан белімді.
Мекелігін айтайын:
Нұқ пайғамбар туылған,
Кіндік қаны жуылған.
Құрулы тұр қазаны,
Айтулы тұр азаны.
Сексен сегіз мың шәдияр,
Тоқсан тоғыз мың машайық,
Жүз жиырма мың пайғамбар
Отан қылған жер еді...

Майкөт

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

Құлмамбет, айтыстың қызды-қыздысымен отырып, ауызды Қаратау, Түркістанды жайлаған елдің бәріне түгелімен салады. Айтыс ру шегінен асып, бір аймақты қоныстап отырған елге тұтасымен шарпуын тигізеді.

М.О. Әуезов

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

«Ауыр ұйқыдан аулақ, еңбегіне жалынып, өзі өсірген астығының құнды екенін жақсы білетін ел бар, елдік бар. Ол – дихандар, ол – қалың ел. Астығыма малың түгіл жаныңды да бересің», - дейді Майкөт.

Майкөт сөздері, Құлмамбетке қарағанда, көпшілік ұғымына жақын қабысады.

М.О. Әуезов

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

1886 жылы Сарыбай өліп, 1887 жылы бір болыстың халқын түгел шақырып ас бергенде, атақты Майкөт ақын келген. Сонымен дидарласқан Жәкең Майкөттің үнемі қасында боп, онымен сөз жарыстырмай, бетке қақпай, елінен құрметпен аттандырады.

С.Мұқанов

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

Қазақ халқының сөзге ұсталығы, тілге байлығы мені қатты қызықтырады.

Әубәкір Диваев

(1855-1933)

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

Абайлагын, карагым, Алдында Майкөт пириң бар! Майкөт сага пир болат, Пирине тийген ким болот?	**Жаактууга жай бербес, Жаалымды ойлогун. Пирин Майкөт алдында Пейилиң, балам, оңдогун!..**

Қырғыздың атақты ақыны
Есенаманның жас ақын Жеңіжоққа
Майкөт туралы айтқаны

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

Майкөт...

Ол – қазақ халқының тірі тарихы.

Ол – қазақ даласының өзіндік Гомері.

Әубәкір Диваев

(1855-1933)

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

Майкөт аса ірі эпик ақын болған. Оның шығармашылығында қазақ халқының мыңдаған жылдар бойындағы тарихы өзгеше көрініс тапқан.

Ә.Марғұлан

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

Майкөт ақын,

Құлмамбет,

Орын берді қасынан.

Жамбыл

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

ЙКӨТ САНДЫБАЙҰЛЫНЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ МҰРАСЫ

***

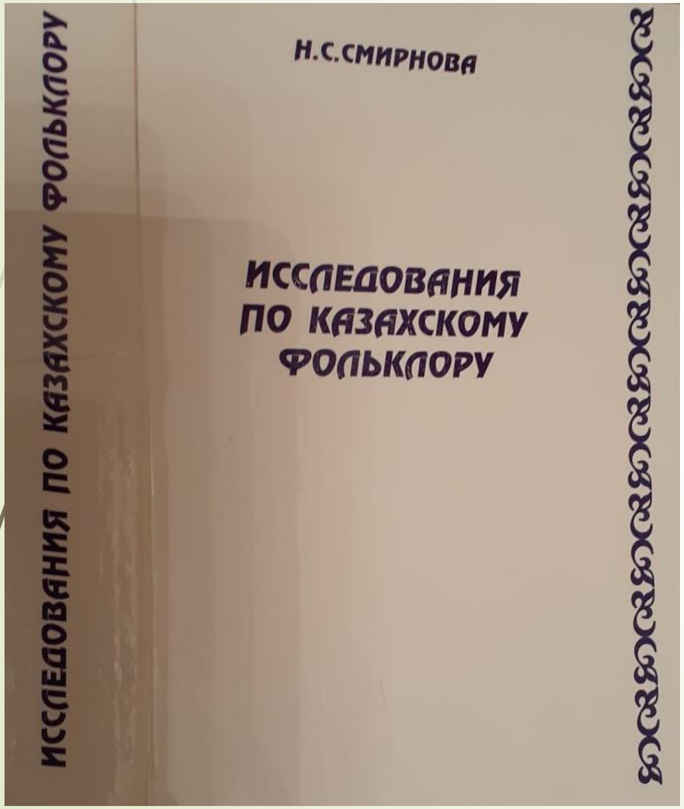

Ә.Диваев жариялаған «Қамбар» мәтінінің дәл берілуімен құнды. «Қамбардың» Ә.Диваев нұсқасын Майкөт Сандыбайұлы айтқан.

Н.С. Смирнова

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

Қамбар батыр. Майкөт ақын жырлаған нұсқадан

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

Майкөт – аса ірі, өте шебер ақын. Ол неше алуан эпостарды, хиссаларды жырлап, байтақ аңыз-әңгімелерді баян еткен. Майкөт «Көрұғлыны» қырық күн жырлайды екен, Жамбыл он бес күн жырлаған.

М.Жолдасбеков

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

АЙКӨТ САНДЫБАЙҰЛЫНЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ МҰРАСЫ

***

Жамбылға оң батасын беріп ұстаз болған Майкөт – қырғыз-қазаққа даңқы тегіс жайылған XIX ғасырдың ірі айтыс ақыны әрі асқан жырау. «Алпамыс» қыссасын Майкөттен асырып жырлаған қазақта ақын болған жоқ.

М.Жолдасбеков

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

Майкөт Сандыбайұлы Әулие-ата, Жетісудағы ақындардың ағасы іспетті саналған. Ә.Диваев оны: «Қаратаудың күллі маржанын алқа етіп тағып алған ақын», - деп бағалаған.

Н.Төреқұлов

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

«Алпамыс»

жайындағы қолжазбалардың ішіндегі Майкөт Сандыбаев - Сұлтанбек Аққожаев нұсқасы бүгінгі таңдағы «Алпамыстың» толық редакциясының ең көлемдісі де, көрнектісі де, көркемі де.

Т.Сыдықов

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

Майкөт – Оңтүстік Қазақстанға аты әйгілі, эпикалық жырдың ірі шебері. Ол қырғыз еліне сапар шегіп, Сырдария жағалауындағы көп жерді, Жетісуды аралаған. Этнография ғылымын зерттейтін мамандар оның өнерін айрықша бөліп айтады. Ә.Диваев оны

қазақ халқының тірі тарихы

деп бағалаған.

Ф.Оразаева, Т.Сыдықов

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

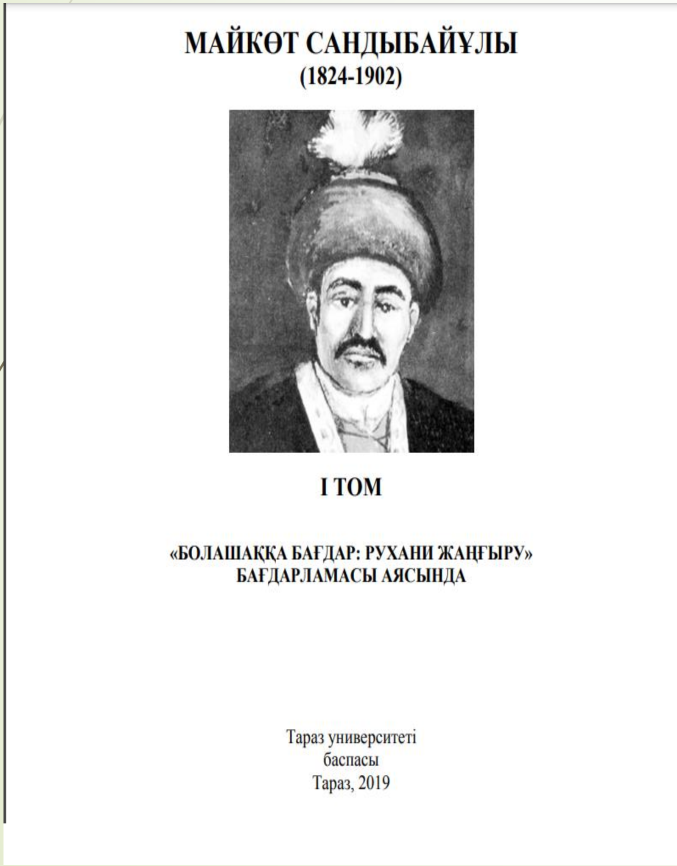
МАЙКӨТ САНДЫБАЙҰЛЫ
(1824-1902)

I ТОМ

«БОЛАШАҚҚА БАҒДАР: РУХАНИ ЖАҢҒЫРУ»
БАҒДАРЛАМАСЫ АЯСЫНДА

Тараз университеті
баспасы
Тараз, 2019

- **Сарыбайдың асына қырғыз да шақырылған. Мерке жақтан Ыстының атақты Майкөт ақыны келеді. Сүйімбай мен Құлмамбет те болған. Майкөт осы аста орасан зор абырой алады. Түбірі бірге ел бір жылдан аса жібермей, басына үй көтеріп, алдына мал салып, аса құрметтейді. Майкөт осы елде тұрған уақытта Жамбыл одан көп үлгі алады. Майкөттен Шора батыр жырын үйренеді.**

Сапарғали Бегалин

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

«Қисса Нәрікбай—Шора» нұсқасы өзінің көркемдігі жағынан дараланып тұрады.

Бұл вариантты әуел баста Майкөт ақын жырлағаны анықталып отыр.

Б.Қорғанбеков

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

Майкөт Сандыбайұлы – араб-парсы әдебиеті мен қазақ халқының ауыз әдебиетін жан-жақты меңгерген ақын. Ол «Мың бір түн», «Көрұғылы Сұлтан», «Шах-наме», «Едіге батыр», «Алпамыс», «Қобыланды», «Қамбар батыр» жырларын ел арасына кең таратқан.

Сұлтанғали Садырбаев

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

ҚАРАТАУҒА НҰР ЖАУҒАН,

АСА, ТАЛАС ЕКІ ӨЗЕН,

АТ БАУЫРЫНАН САЗ БОЛҒАН,

ҮЙРЕК ҰШЫП, ҚАЗ ҚОНҒАН,

БҮЛДІРГЕНІН ЖЕГЕНДЕ,

БАЛАНЫҢ КӨҢІЛІ МӘЗ БОЛҒАН.

Майкөт Сандыбайұлы

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

- **Майкөт Сандыбайұлы – қазақ сөз өнерінің дамуына, халықтың ұлттық рухани құндылықтарының ел игілігіне айналуына зор еңбек сіңірген атақты ақын, алып жырау.**

Жанғара Дәдебаев

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

Майкөт Сандыбайұлының шығармашылық мұрасы

Электронды көрме

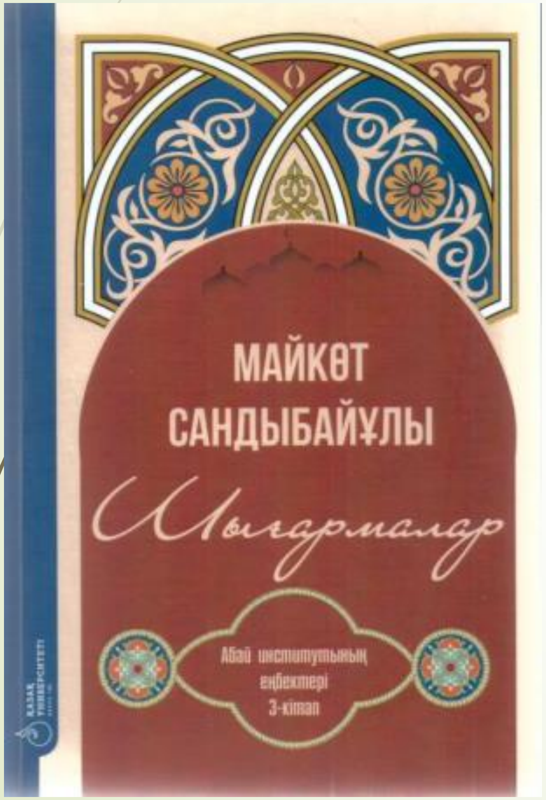

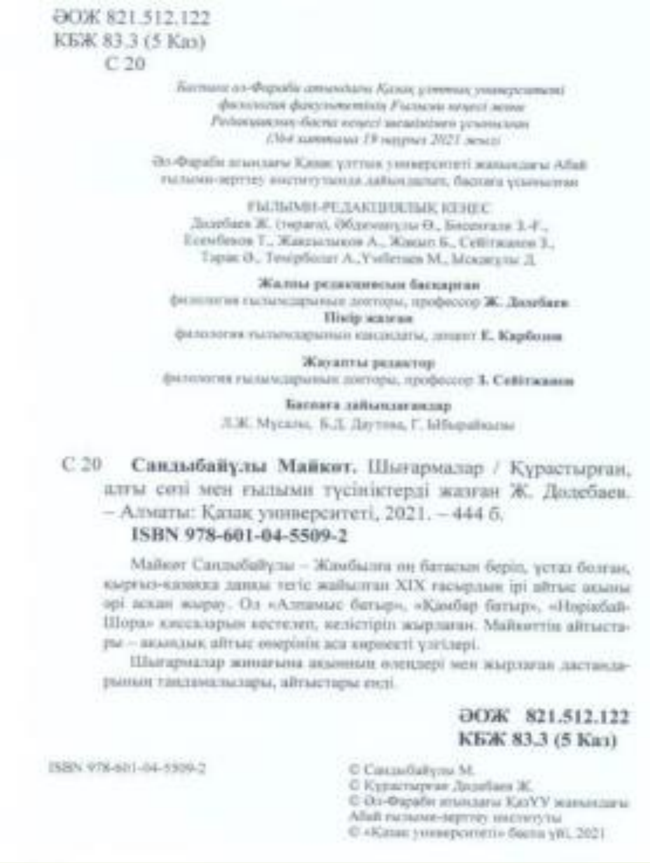
ӘОЖ 821.512.122
КБЖ 83.3 (5 Қаз)
С 20

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті жанындағы Абай ғылыми-зерттеу институтында дайындалып, баспаға ұсынылған

ҒЫЛЫМИ-РЕДАКЦИЯЛЫҚ КЕҢЕС

Жалпы редакциясын басқарған
филология ғылымдарының докторы, профессор **Ж. Дәлелбаев**

Пікір жазған
филология ғылымдарының кандидаты, доцент **Е. Қарбозов**

Жауапты редактор
филология ғылымдарының докторы, профессор **З. Сейітжанов**

Баспаға дайындағандар

С 20 **Сандыбайұлы Майкөт.** Шығармалар / Құрастырған, алғы сөзі мен ғылыми түсініктерді жазған Ж. Дәлелбаев. – Алматы: Қазақ университеті, 2021. – 444 б.
ISBN 978-601-04-5509-2

ӘОЖ 821.512.122
КБЖ 83.3 (5 Қаз)

ISBN 978-601-04-5509-2

© Сандыбайұлы М.
© Құрастырған Дәлелбаев Ж.
© Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ жанындағы Абай ғылыми-зерттеу институты
© «Қазақ университеті» баспа үйі, 2021

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
АБАЙ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ

Электронды көрме әл-Фараби атындағы

Қазақ ұлттық университеті жанындағы

Абай ғылыми-зерттеу институтында

дайындалды

Алматы
2021-2024 жыл